

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 7. АПРИЛА 1896.

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 43.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Извави за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

КРАЉЕВСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

„Вечерње новости“ доносе овај значајан чланак о народном позоришту београдском: „Сократ је казао: „Позориште је народна школа“. Па сви културни народи усвојили су ово и установили позоришта, бринући се за њу као за потребну установу, која доноси користи народу. Код свију народа стоји позориште на узвишеном ступњу, и позориште још и у прастаро доба игра велику и важну улогу и онда, кад није било усавршено као данас. Сви образовани народи брину се за ову народну потребу, и такмаче се ко може више и боље да организује и да обогати свој репертоар као и саму касу, од чега зависи и сам опстанак позоришта. Сви културни и образовани народи, рекох — сем Срба.

Па да ли смо мы Срби већ на том врхунцу образованости, да нам позориште више не треба? Да ли смо мы Срби поцрпили сву мудрост и знање те нам не требају школе и позоришта?

Чулан ли смо народ мы Срби!

Али не сви, јер има још добрих људи међу нама, који поред свог малог прихода посвећују позориште!

Подуже времена бејах ван Београда те не могах ни позоришне представе да посвећујем, али ревносно читах све оно, што Београдски листови писаху о позоришту, — и у свакој критици па и нотици читах: „Тај и тај се комад давао у позоришту, и славно је приказан да смо уживали гледећи наше престављаче, јер су с вољом и уметнички играли, али — кука је била празна!“

Мишљах, празна без ложне посете, која је увек била затегнута на спрам позоришта.

У недељу 10-ог п. м. давао се: „Доктор Окс“. Ма да ми је овај комад познат ипак одем у позориште. „Доктор Окс“ је врло леп

комад, пун шале и досетке, а што је најглавније, пун је слаткозвучних мелодија, које се провлаче кроз цео комад.

На шта видех у позоришту! Празнину и празнину!

Недеља — онда кад би требало, да су сва места почуњена, и кад је требало да је на каси навале. Недеља, на коју управа и благајна много рачуна, па и тај недељни комад одиграо се пред 30—40 гледалаца. Ужасно, ужасно!

Господи глумци, не обизирући се на ову ужасну празнину, но као из велике благодарности, коју хтедоше да изјаве оно мало дошавшијој публици, играли су као прави уметници, који су врло мало награђени од стране публике, а због тога и материјално.

Гледали смо госпођу Теодосијевићку, која је са пунозвучним гласом и вештом игром морила себе пред празним клупама. Грозно! Госпођо, примите од нас неколицина срдочну благодарност, како-ви тако и г. Гавриловић, Мильковић, Динуловић и Тодоровић, који сте нас овога вечера као и увек потпуно задовољили вашом вештом игром.

Знате ли шта је нама г-ђа Теодосијевићка? Више но што је Жидикова Французима (поменуух њу што је позната нашој публици), више но што је Ђанка Ђанки и Шлегерова Бечу, више, јер ми имамо само г-ђу Теодосијевићку за ту струку. Ми треба да призnamо труд наших уметника и да их ценимо више но што други народи своје, — јер сви страни уметници имајаху средства и моћи, да се развијају, док наши стешњени бригама, теретом, недаћом па и оскудицом у науци, као самоуџи и без салонског образовања, које им на сваком кораку смета — али, у пркос свима недаћама, ипак се лепо развијају и корачају унапред.

Да, камо вас, господо министри, садањи и прећашњи, који сте за време ваше владавине посећивали позориште с вашом фамилијом? Камо вас виши официри и пензионарци, камо вас господо богати трговци, камо и вас у позориште господо банкарци, који сте ваше милијоне заслужили у овој ојаћеној земљи, и чије фамилије живе по страним великим варошима, јер им је Београд и Србија мала! Па камо и вас, господо професори, у позориште?

Зар су ваше фамилије тај врхунац образованости достигле, да им више позориште не треба?

Место да наша култура корача у напред, а она застаје и опада! Угледајте се на оне Србе, нашу браћу преко Дунава и Саве, који не жале свога труда па ни новаца само да одрже своје позориште. Сав би се Банат, Бачка и Срем увио у црнило и стидили би се сами пред собом, да њихово позориште снађе црна коб као наше! Угледајте се на друге народе, који милијоне троше на позоришта.

Ово позориште није поникло само од себе, већ морао је неко уложити свој труд, да га озиди, установи и да му да правац. Ми смо нашли на засађени цветак, који се почeo гранати, и наша је дужност само, да га чувамо, негујемо и заливамо — па зар и то мало не

можемо да испуњавамо? Жалосно, по сто пута жалосно!

Та ми имамо само једно позориште, па и оно је спроче, спроче, јер је остављено на немилост оних, који му могу помоћи.

На и да га снађе несрећа, да подлегне тегоби и терету — зар мислите да би од тих силних богаташа кога срце заболело и зар би ко притрчао да спасе позориште! Боже сачувай! Они би ипак на својим зградама подизали по један тороњ више. А да л' би вас срам било од других образованих народа, да се затвори наше позориште?

Жалосно је кад морамо да подигнемо наш глас и да вичемо за помоћ! Жалосно, је што сте нам дозволили да овакве редове пишемо. Жалосно, рекох, што се равнодушно гледа како нам све пропада!

Данашњој управи немамо шта да замеримо. Данашња је управа озбиљно схватила задатак позоришта и повела га је у напред са целим престављачким особљем. Из темеља је оправила позориште, дала му је вид као што је то у позориштима страних изображеных народа, увећала је персонал увела је ред, који годи сваком посетиоцу, па и сам репертоар као и гардероба, декорације, све је више обогаћено — али — публика је равнодушна!“

С—а.

М И С Т И К И.

Приправник

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Мајчин благослов, позоришна игра, с певањем, у четири чина с предигром, написао др. Ф. Е. Линкер, музика од А. Милера.)

Крајње је већ било време да се и у репертоар за т. зв. недељну — ја бих је јасније крестио: светачку — публику уз Округићеву „Шокицу“ и Адамовљева „Попа Доброслава“ унесе ма и са стране што ново. Ево већ вальда десетак година како се ту даје све то те то. „Саћурица и шубара“, „Сеоска лола“, „Циганин“, „Војнички бегунац“, „Распикућа“ довољно су већ одиграни, да не кажем: отрцани, те би се могли и мало реће јављати, ето као на пример „Стари бака и његов син хусар“, који се неко време са свим паметно био утјајао. А да би могло бити

тако, потребно је да нађу достојну замену. Ову пак није тако ни тешко наћи, као што ето доказа овај „Мајчин благослов“, који је са својом лепом и поучном тенденцијом а уз њу са питореским шаренилом својих слика без замерке пристао у горње друштво.

Позоришна објава нам каже, да „Мајчин благослов“ има предигру и четири чина, но ја ћу — надам се: без штете по икога — узети да има предигру, три чина и поигру. Оно што је међу предигром и поигром, дакле права игра, збива се у Паризу — објава нам то из реком каже само за први чин, као вели: сазнаћемо то доста рано и за други и трећи — предигри и поигри шак позорница је Шамуни, село у француским Алпима на подножју Монбланка.

Објава не каже време, но види се из свега, да „Мајчин благослов“ није дан још онда, кад се сав тај крај звао les montagnes mandites, ни пре то што се др. Пакар и de Saussure први пењали на Монблан и учинили не само да се у шамуничку долину купе туристе него да и становници јој, негда сурови разбојници и отимачи, постану мирни пастири и странцима веште путовође. Шамунију је међу тим још пре педесет и више година славу по свету разнела и Доницетијева „Линда“ а Линкерова Шоншона, бар овако, како ју је овде у нас у предигри одела Зорка Марковићка, чисто силом хоће да докаже свету и оно, што се за Савојце из долине крај Арве — а ту је и Шамуви — по свем свету можда и не зна, а то је да много пате од гуше и од кртенизма, који је с њом у свези. То је хтела да докаже та Шоншона Зорке Марковићке у предигри „Мајчина благослова“, Лусталотова пак Марија у рукама Милке Марковићке, Јер у рукама Добриновићевим и остали Савојци и Савојкиње у „Мајчину благослову“, осим кмета Marsela и Маријиних родитеља, приказују онај велики део савојардског народа, ону пуку сиротињу, што се сели у туђ свет, да чистећи туђу обућу и димњаке и продукујући се дресованим свизецима и мајмунима зараде кору хлеба. Маријини родитељи до душе не би имали потребе пуштати своје дете у свет, јер им спахијиница и даље даје земљу у најам под повољним погодбама, но она то ради на препоруку свога брата а тај њен брат, као што доста рано сазнају Лусталотови, за своју протекцију тражи несразмерно скуп хонорар, Маријино поштење. Те тако се Марија са земљацима својим креће у Париз, на поласку је благослови мати и то је тај мајчин благослов, који је сачува те у пркос свим намамама великоварошког живота не поклизне него се чиста, ма и душевно сломљена, врати опет у завичај. Још док је била у родитељском дому, познала се и заволела Марија с младим, у проста Савојца прерушеним сином спахијиничним, који је искрено љуби и „с њом најчасније намере има“. У проста Савојца прерушен јавља јој се Артиј — њој Андрија — и у Паризу у њеној мансарди и узалуд га лови ту енергична му мати, која је по што по то рада да га ожени „госпођицом Делбејвом“. Артирова се поштена љубав најзад разбије о енергичну непопустљивост матере му и он већ полази на венчање —

очином неправедном кљетвом и онако већ утучену Марију то доведе до лудил — но ипак се ствар изравна тако, да за Маријом, коју верни јој друг Јер мучно доведе дома, узастоще стигне у Шамуни и Артиј да је у родитеља јој запроси. Марији се на то врати свест и сви буду срећни и задовољни, сви осим спахијинице маркизе, која на Линкерову команду мора умрети. кад је његови рецепти иначе никако не могаху да излече љуте јој бољетице, јогунасте енергије.

Уз главну радњу теку напоредо и суморност јој разблажују веселе епизоде у предигри недотушавне и облапорне, у самој игри ћакнуте и опет облапорне и у поигри настране но бар не више облапорне, у главном пак добре душе Шоншоне. Ту је свагда на белези и доброћуди Јер са својом управо исећом верношћу и оданошћу према „Бисеру шамуничком“.

„Мајчин благослов“ је доста респектабилан приновак светачком репертоару нашег народног позоришта. Нема никаквих психолошких проблема, које и најивнији гледалац не би могао прозрети и решити, а све тече тако лако све је тако схватљиво, како се може само пожелети за глуму, намењену простијем свету. Било би у њој, као што сам извештен, и више песама него што се певало овога пута, и све извиру из грла и нижу се са усана Шоншоне-Пагоде-Офелије, разуме се кад није тако на мртво име промукла, као што је то на Цвети био случај са Зорком Марковићком. И у име оног силног света, што се тога вечера беше стекао у позоришту Дунђерскога и у име своје и у име дебитанткињино морам изјавити да нам је свима то било неправо. Нама свету ускраћена је била прилика да чујемо лепих песама, њој пак није се дало, да Ноносађанима покаже шта уме а баш је сиротица доста дуго чекала таку прилику. У отштету за песме глумила је тим вољније и мора се рећи, да је у самој игри и поигри глумила са доста шика, долазим у искушење да кажем: онако по француски.

Дебитовали су тога вечера на реавгажман стари знавци наши Динићеви, сад Хади-Динић и Ј. Хади-Динићка. Доста поодавно су отшли од нас а где су до сад били и шта су радили, о том нема поуздане кронике. Међу тим је главно то, да су обоје не само остали они стари — хоћу рећи: нису ништа заборавили — него су још набавили за то време по шта шта, што им

је те још како добро дошло за позорницу. Он постао још протегљастији и вижњавији, у гримасама дотерао до мајсторлука, сад комична фигура *comme il faut*, а она се у оном „јасном говору од срца к ерпу“, који сам у ње истакао још године 1884., извештала тако, да баш уме да убеди.

Био је тога вечера још један деби, тај до душе по други пут и не на ре- него само на ангажман. Као Јусталот јавио се млади новајлија Радовић и то се јавио под много срећнијом звездом него што се јавила певачица Зорка Марковићка, од прилике под онаквом звездом под каквом се јавили Динићеви и Зорка Марковићка овога пута као само глумица. То је млад човек веома угледне спољашности на позорници, лепо се одмерено креће, говори јасно, разуме све што говори и ако му покушаји овде у Новом Саду нису довели до ангажмана, то је толико иста штета по њега колико и по народно позориште. У њему ће се изгубити ученик, од кога би могло бити нешто. Ја бар не знам од неколико година амо да сам озбиљно помислио на подмладак и будућност, као што ми је то двоје пало на ум, кад сам на позорници први пут видео младога Луку Поповића и овога Радовића. И једном и другом треба, разуме се, још много и много, но главно је да то много и много за ту двојицу није непостижимо.

Од домаћих снага били су у „Мајчину благослову“ забављени Софија Вујићка, Милка Марковићка, Добриновић и Спасић. Њих четверо су били свако у свом елементу. Софија Вујићка нема премице, кад ваља приказати отмену даму од света, Милки Марковићки опет ретко је кораван кад ваља истинито приказати недужну патницу, исто тако Добриновићу, кад је реч о једру и простодушну мушким чељадету, а Спасићево је опет бити заносан и ватрен љубавник.

Г.

ПОЗОРИШТЕ.

(Руско позориште у г. 1895.) Најзватнији догађај за повесницу руског драмског позоришта беше драма Лава Толстоја „Царство таме“, која се једва једном винула на даске. Драму су ту мало не на изуст знали сви, који воле и це-не своју народну позоришну књижевност. Она је, и не дошав на даске, утецала на цео низ драмских производа за последњих година. Приказивала се у приватним круговима, и то с

огромним успехом. Девет пуних година била је забрањена, и на послетку сада ји руски цар дозволи, да се јавно приказује.

Два дана давала се та драма у царском Александровом позоришту, а за тим је постала духовним уживањем целе Русије. У Москви је давана од свршетка октобра до свршетка децембра 1895. четрдесет пута.

У Москви се уопште показује много више смисла за позориште него у Петрограду. Тамо се приказују за време зимске сезоне обично два до три занимљива новитета. „Шекспирови“ комади дају се тамо веома често. Тако су на репертоару: „Мекбет“, „Хамлет“, „Отело“, „Зимска прича“, „Краљ Лир“. У Петрограду се за последњих пет година задовољавају само „Хамлетом.“

Општа је тужба и у великој Русији, да нема глумачкога подмлатка. Глумица Савина глуми већ двадесет и другу годину, а друге су јој у томе глумице: Васиљева и Ђужинова. — Глумац К. А. Варламов је умировљен. Глумица Жулева отслужила је по века на даскама. Ето, то су стубови Александрова позоришта у Петрограду. А између млађих сила нема никога, о кога би могло око запети. Ко ће временом заменити те стубове Александровог позоришта?

И у Москви је тако исто. Глумице Н. М. Медвеђева, М. Н. Ермолова, О. О. Садовскаја, Никулина, Г. Н. Теодотова — све су то умировљене уметнице. А где им је замена? Јединошто глумица Е. К. Лешковскаја има силна и оригинална дара. Са мушким је особљем исто тако жалосно, као и са женским.

Ансамбл се постизава годинама. Нове се силе мало-по мало стапају са старима, да се постепено слију у општу хармонију. Време је, да се мисли и на будућност, па да се они, који су на то позвани, својски побрину и за глумачки подмладак.

Положај провинцијалних глумаца прошле године знатно се поправио, од како је нови млади цар руски 6. децембра 1895. године под своје окриље узео руска позоришна друштва. Тим узвишеним чином учињено је велико дело: бони, бескућни и оistarели глумци, њихова гладна деца, жене, удовице — имаће бар сада кров, под којим ће се моћи одморити и своје дане без бриге проводити.

Издаје управа срп. нар. позоришта.